

Proposing Strategies for the Regeneration of Nishabur's Garden Alleys with Emphasis on Reviving Collective Memories

Anahita Zendehtdelan*

Received 18/Feb/2025

Revised 21/Apr/2025

Accepted: 08/Jul/2025

(PP.: 173-196)

Abstract

Introduction: In the traditional Iranian architecture and urban design, *Kucheh Bagh* (the garden alley) have always been regarded as valuable, poetic and tranquil urban space, possessing rich natural, literary, and cultural capacities, and they hold a special place in Persian literature. Unfortunately, uncontrolled construction and urban expansion in recent decades have led to the destruction of the Persian garden as an authentic model, and the historical Kucheh-Bagh are now in decline. The main objective of this research is to propose strategies for preserving the remaining Kucheh-Bagh of Neyshabur with an emphasis on collective identity and memory.

Methodology: This study is applied in its objective and descriptive-analytical in nature. Data collection was carried out through both library and field studies. The collected data were analyzed using the SPSS software for questionnaire evaluation and the content analysis method with a coding approach for interview data.

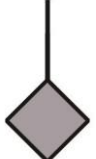
Results and Discussion: The analysis was conducted within five systems—cultural-social, functional, physical, economic, and environmental. The T-test results indicate that, within the cultural-social system, indicators such as social interaction, sense of belonging, collective memory, and visual identity are in an unfavorable condition. In the functional system, indicators of vitality and accessibility are also inadequate. In the economic system, local economic prosperity was found satisfactory, while tourism industry development was not. Within the environmental system, the protection of existing vegetation is in poor condition. In the physical system, spatial coherence, visual character, and security indicators are unfavorable, whereas climatic comfort is satisfactory.

Conclusion: After analyzing and coding the data, the study presents strategies categorized into three main areas: strengthening place identity within the neighborhood, enhancing social sustainability, and improving the pedestrian network.

Keywords: Collective Identity, Collective Memory, Garden Alleys, Neyshabour, Urban Regeneration.

* Assistant Prof. of Architecture, Department of Architecture, Ne.C., Islamic Azad Uni., Neyshabur, Iran, 1062803469@iau.ir

ارائه راهکارهای بازآفرینی کوچه‌باغ‌های نیشابور با تأکید بر احیای خاطرات جمعی آناهیتا زنده دلان*

تاریخ دریافت: 1403/11/30

تاریخ بازنگری: 1404/02/01

تاریخ پذیرش: 1404/ 05/ 08

(صفحات 173-196)

چکیده

مقدمه: در معماری و شهرسازی گذشته ایران، کوچه‌باغ‌ها همیشه به عنوان فضاهایی ارزشمند، شاعرانه و آرامش‌بخش در نظر گرفته شده که دارای ظرفیت‌های طبیعی، ادبی و فرهنگی بالایی بوده و جایگاه خاصی در ادبیات فارسی داشته‌اند. متأسفانه در دوره حاضر، ساخت‌وسازهای بی‌رویه باعث تخریب و نابودی باغ ایرانی به عنوان الگویی اصیل شده و کوچه‌باغ‌های گذشته در حال زوالند. هدف اصلی پژوهش، ارائه راهکارهایی جهت حفظ کوچه‌باغ‌های باقی مانده نیشابور با تأکید بر هویت جمعی است.

روش تحقیق: نوع پژوهش به لحاظ هدف، به عنوان یک تحقیق کاربردی و به لحاظ خصوصیات موضوع از نوع توصیفی-تحلیلی است. برای گردآوری اطلاعات از مطالعات کتابخانه‌ای و میدانی استفاده شده و برای تجزیه و تحلیل، ارزیابی داده‌های پرسشنامه نرم‌افزار SPSS و در تحلیل داده‌های مصاحبه از روش تحلیل محتوا و رویه کدگذاری استفاده شد.

نتایج و بحث: بررسی در پنج نظام فرهنگی-اجتماعی، عملکردی، کالبدی، اقتصادی و زیست‌محیطی انجام شد. نتایج آماره (T) مؤید آن است که در بررسی شاخص‌های تحقیق در نظام فرهنگی اجتماعی شامل تعاملات اجتماعی، حس تعلق به بافت، خاطرات جمعی و هویت بصری در شرایط نامطلوب قرار دارد. شاخص‌های نظام عملکردی شامل سرزندگی و دسترسی پذیری در شرایط نامطلوب قرار دارد. در بررسی نظام اقتصادی شاخص رونق بخشی اقتصاد محلی مطلوب و شاخص رونق صنعت گردشگری در شرایط نامطلوب قرار دارد. در بررسی نظام زیست‌محیطی شاخص حفاظت از پوشش گیاهی موجود در شرایط نامطلوب قرار دارد. در بررسی نظام کالبدی شاخص‌های انسجام فضایی، شخصیت بصری و امنیت در شرایط نامطلوب و آسایش اقلیمی در شرایط نامطلوب قرار دارد.

نتیجه‌گیری: نتایج حاصل پس از تحلیل و کدگذاری داده‌ها، در قالب راهکارهایی در سه دسته‌بندی کلی شامل تقویت هویت مکانی در محله، تقویت پایداری اجتماعی در محله و تقویت شبکه پیاده ارائه شد.

واژگان کلیدی: کوچه‌باغ، هویت جمعی، خاطرات جمعی، نیشابور، بازآفرینی.

1- مقدمه

فضاهای سبز و باغ‌ها به عنوان بخشی جدایی‌ناپذیر از بافت شهری سنتی در ایران، علاوه بر نقش اقتصادی، کارکردهای زیست‌محیطی و روان‌شناختی مهمی داشته‌اند و در قالب کوچه‌باغ‌ها با زندگی روزمره شهروندان در آمیخته‌اند.

کوچه باغ‌ها نه تنها معبری برای عبور و مرور، بلکه محلی برای آرامش، تعامل اجتماعی و خاطرات جمعی و فردی‌اند. بازتاب آنها در شعر فارسی گواهی بر جایگاه احساسی و فرهنگی آنهاست (Molaei, 2021; ShafieiKadkani, 2010).

دوره حاضر تخریب باغ‌ها به دلیل نگاه اقتصادی و رشد بی‌رویه شهرسازی به ویژه در شهرهایی همچون نیشابور سبب تبدیل آنها به بافت‌های خالی از هویت شهری و تغییر الگوی بافت محلات شده است. فراموشی فضاهای خاطره‌ساز شهری، همراه با تنزل کیفیت محیطی سبب کاهش و نابودی بسترهایی مناسب برای رویداد، وقایع و تعاملات اجتماعی بین شهروندان شده و شهرها صرفاً به بستری برای رفت و آمدهای مکرر تبدیل شده‌اند (Hassani Miyanroodi et al., 2017; Molaei, 2021).

از جمله نخستین اقدامات برای محافظت از بافت‌های ارزشمند، بازتولید خاطرات جمعی و شاخص‌سازی این اماکن به واسطه احیای ساختارهای کهن و ایجاد کانون‌های تعلق خاطر است. بر پایه نظریه حافظه جمعی هالبواکس اماکن بستر شکل‌گیری خاطرات مشترک هستند و هرگونه تغییر کالبدی ناگهانی می‌تواند حافظه جمعی را مختل و حس تعلق مکانی را کاهش دهد (Halbwachs, 1992; Abd, Elrahman, 2016). هرچند در سیاست‌گذاری‌های داخلی قانونی صریح برای حفاظت از کوچه باغ‌ها وجود ندارد، اسنادی از جمله اصل پنجاهم قانون اساسی (1358)، قانون تشکیل سازمان میراث فرهنگی (1366) و قانون حفاظت و بهسازی محیط زیست (1353) می‌تواند به طور غیر مستقیم زمینه حفاظت را فراهم کند. در سطح جهانی، رویکردهای همچون "شهر زیست‌پذیر" و "شهر حافظه محور" بر حفاظت منظر فرهنگی و بازتولید خاطرات

جمعی به عنوان سیاستی کارآمد برای ارتقاء کیفیت زندگی تأکید دارند (Manzo & Devine-Wright, 2020). به منظور تحدید دامنه پژوهش، تمرکز بر کوچه باغ‌های شمال غرب نیشابور که توسط شورای شهر نیشابور بر حفظ و احیای آن تأکید شده بود، مورد نظر قرار گرفت. با تصویب طرح جامع نیشابور مصوب 96 کوچه باغ‌ها بیشتر درخطر نابودی قرار گرفتند. لذا پژوهش حاضر بر آن است تا در راستای پاسخ به این دو پرسش: 1- ارزش‌های ملموس کوچه باغ‌های نیشابور کدامند 2- چه راهکارهایی در راستای حفظ و احیای و تداوم این ارزش‌ها قابل تبیین است؟ ضمن مرور منابع و مستندات مکتوب و استخراج مؤلفه‌ها، بررسی وضعیت محدوده از طریق مطالعات میدانی (مشاهده و پرسشنامه و مصاحبه)، با هدف حفظ کوچه باغ‌های باقی مانده نیشابور، راهکارهای حفظ و احیای کوچه باغ‌ها با تأکید بر خاطرات جمعی تبیین نماید.

1-1- پیشینه پژوهش

پژوهش‌های داخلی بر ویژگی‌هایی از کوچه باغ‌ها از جمله هویت، آرامش، دسترسی‌پذیری، خاطره جمعی و تعلق خاطر تأکید نموده‌اند که در ارتقای کیفیت اجتماعی و کاهش جرم و حفظ هویت شهری نقش دارند (Sharifidarani, 2019; Molaei, 2021; Hashemi et al., 2019). همچنین پیوند میان خاطره جمعی و فضاهای عمومی در مطالعات متعددی برجسته شده است (Hassani Miyanroodi et al., 2017; Habibi, 2001). در سطح بین‌المللی، پژوهش‌ها بر پیوند طبیعت و فضای عمومی (Lehmann, 2019)، استفاده از گردشگری فرهنگی در حفاظت فضاهای تاریخی (Osman & Farahat, 2017) و تقویت حافظه جمعی در بازآفرینی شهری (Tiesdell et al., 2021) تأکید دارند. مطالعات نوین در سطح جهانی نیز بر مؤلفه‌هایی مانند مشارکت محلی، استفاده مجدد از فضاهای تاریخی، تقویت حافظه جمعی (Manzo, Devine-Wright, 2020) و باز آفرینی هویت شهری تأکید دارند. در این راستا، چارچوب‌های ارزیابی پایداری فرهنگی با شاخص‌های چندبعدی برای طراحی شهری حافظه‌محور معرفی شده‌اند (Qiu & et. Al., 2025).

پیشینه نشان می‌دهد که بازآفرینی کوچه باغ‌ها تنها در بعد کالبدی خلاصه نمی‌شود، بلکه نیازمند نگاهی فرهنگی، تعاملی و حافظه محور است تا هویت و پویایی شهر را در بلند مدت حفظ نماید.

2-1- مبانی نظری

1-2-1- نقش و جایگاه کوچه باغ‌ها در شهر

● کوچه باغ‌ها در نقش فضاهای عمومی:

فضاهای عمومی شهری، مکانی برای زندگی و تعاملات جمعی است (Madaripur, 2005). کوچه باغ‌ها به مثابه فضای عمومی شهری (Mitchell, 1996)، با فراهم‌سازی فرصت‌های تعامل بین شهروندان نقش مهمی در پیوند اجتماعی و اقتصادی ساکنان دارند. (Hosseini, & Fallah, 2023؛ Tibaldes, 2003). کوچه باغ‌های نیشابور به جهت فراهم بودن امکان عرضه مستقیم سبزیجات از گذشته تا امروز در کنار نقش اقتصادی امکان تعامل اجتماعی و مراودات شهروندان را فراهم نموده است.

شکل 1- عرضه مستقیم سبزیجات در کوچه باغ‌های نیشابور

Fig.1- Local Vegetable Marketing in the Kucheh-Bagh of Neyshabur

● نقش کوچه باغ‌ها در منظر شهری:

ادراک شهروندان از شهر از خلال نمادهای آن با عنوان منظر شهری شناخته می‌شود. منظر کوچه باغ‌ها به عنوان بخشی از سیمای شهری، از طریق مؤلفه‌های کالبدی، فعالیتی و ذهنی در درک شهروندان از شهر مؤثر است. این فضاها با نمایش عناصر طبیعی و تاریخی، همانند متنی قابل خوانش در ذهن مخاطب حک می‌شوند (Golkar, 2007; Karami, & Kiani, 2022).

شکل 2- منظر شهری در کوچه باغ‌های نیشابور

Fig.2- Urban Landscape in the Kucheh-bagh of Neyshabur

● نقش کوچه باغ‌ها در ایجاد کیفیت فضای شهری:

برایند ویژگی‌های کالبدی و محسوس محیط باعث شکل‌گیری کیفیت در فضاهای شهری می‌شود. کوچه باغ‌ها از طریق ترکیب مؤلفه‌های بصری و محیطی در ارتقای کیفیت ادراک شده فضاهای شهری مؤثرند. این فضاها ضمن تقویت حس زیبایی‌شناسی در شکل‌گیری هویت جمعی و تصویر ذهنی مثبت از شهر منجر می‌شوند (Lang, 2007; Lynch, 1960; Shariati & Zarei, 2024). اماکنی همچون کوچه باغ‌های نیشابور با مطلوبیت سیمای و منظر در کنار وسعت بخشیدن به تجربه زیباشناختی مخاطبان، باعث ارتقای تصویر ذهنی شهروندان از شهر و تقویت غرور مدنی آنان و نهایتاً به ارتقای کیفیت محیط زندگی شهری منجر می‌شوند.

شکل 3- کیفیت زیست‌محیطی در کوچه باغ‌های نیشابور

Fig.3- Environmental Quality in the Kucheh-bagh of Neyshabur

مکان و تداوم حضور در فضاهای عمومی می‌شود. (Carmona et al, 2003). در کوچه باغ‌های نیشابور بر پایه مقایسه معانی ذهنی با اطلاعات محیطی، الگوهای ذهنی، تجارب و خاطرات گذشته ذهن افراد تصویر جدید و معنای تعریف شده‌ای را به محیط اضافه می‌کند و واکنش عاطفی نسبت به محیط در ذهن افراد ایجاد می‌شود. محصول این تعامل، ظهور رفتارهای معینی است که افراد بر اساس محتویات منظر ذهنی ارزیابانه خود نشان می‌دهند.

• کوچه باغ‌ها و نقش هویتی این فضاهای عمومی:

فضاهای شاخص به مانند یک نشانه و از مهمترین مؤلفه‌های هویت دهنده مکانی شمرده می‌شوند. به مرور زمان و انتساب این فضاها با حوادث و رویدادها، بار معنایی و ذهنی نیز به آنها افزوده می‌شود (Carmona, et al, 2003). تجسم مکان به واسطه معنا، فعالیت و شکل تحقق می‌یابد. (Lewcika, 2010) بدین جهت، هرچقدر هماهنگی و همسانی مؤلفه‌های هویتی فضا با عناصر و اجزایی (عناصر بصری) که دارای نوعی ارتباط متقابل فضایی یکپارچه و به هم پیوسته (Daneshpour & Shiri, 2015) بیشتر باشد، با مشاهده و قرار گرفتن داخل فضا، احساس این همانی با آن بیشتر نمایان می‌شود. اگر چه تخریب و ساخت‌وسازهای غیر قانونی هویت کالبدی منطقه را شدیداً تحت تأثیر قرار داده اما به لحاظ هویت عملکردی و رفتارها و رویداد های مرتبط با کشاورزی هنوز نقشی را که در گذشته داشته حفظ نموده است.

• کوچه باغ‌ها به مثابه گذرهای شهری:

ارتقای حس تعلق مکان در محلات بافت قدیم از طریق تعامل مردم با فضاهای گذر، محیط مسکونی و سازماندهی محلات میسر است. (Puyan, et al. 2020) درک شهروندان از فضاهای شهری و معابر از طریق مؤلفه‌های بصری (شخصیت محیط، میزان سرو صدا، سطح امنیت و ...) و تفاوت‌های فردی (جنسیت فرد، تجربه خود، ویژگی‌های روانی فرد و غیره) یا ویژگی‌های متمایز آنها (میراث تاریخی و فرهنگی، کیفیت زندگی، سطح توسعه و غیره) تحت تأثیر قرار می‌گیرد (Kruzhkova, 2013). گذر در نقش یکی از اصلی‌ترین تشکیل دهنده‌های بافت شهری، علاوه بر ایجاد پیوند در بافت و انسجام فضایی عامل دسترسی،

• نقش کارکردی و خواناسازی محیط:

کلیت شهر مانند یک متن به واسطه منظر شهری از طریق کسب آسیب شناسی قابل قرائت و خوانش می‌شود. (Khalil Abad Kalantari and Abazarlou, 2010) به عقیده لینچ خوانایی محیط یکی از مؤلفه‌های کلیدی برای جهت‌یابی و حس امنیت و هویت فضایی است. (Lynch, 1960). کوچه باغ‌ها در گذشته با ایجاد سلسله‌مراتب فضایی و فرم‌های منسجم این خوانایی را تقویت می‌کردند اما امروزه فرم‌های غیر مرتبط، تفاوت در ارتفاع و رنگ ساختمان‌ها، استفاده از مصالح ناهماهنگ و نامناسب، کاهش وضوح فرمی مطلوب را به همراه داشته‌اند و حس جهت‌یابی شهروندان در شهرها را با مشکل روبه رو کرده‌اند (Davari & Khorasani, 2021؛ PourJafari & Sadeghi, 2009). امروزه نقش کوچه باغ‌های نیشابور در خواناسازی محیط به لحاظ تخریب و ساخت‌وسازهای غیر قانونی روز به روز کمرنگتر شده است.

شکل 4- کیفیت پایین ساخت‌وسازهای جدید کوچه باغ‌ها
Fig.4-Low-quality Construction in the Kucheh-bagh

• نقش کوچه باغ‌ها در زیبایی‌شناختی بصری:

در میان کمیت‌های تأثیرگذار بر زیبایی سیما و منظر شهری به واسطه مؤلفه‌های محیطی، بیشترین سهم متعلق به فضاهای عمومی است (Pakzad, 2006). منظر ذهنی حاصل از کوچه باغ‌ها ناشی از تعامل میان خاطرات، فرم فیزیکی و تجربه زیباشناختی افراد است. ادراک زیبایی باعث شکل‌گیری پیوند احساسی عمیق با

اتصال، مفصل‌بندی و بستر فعالیت‌هایی چون تعاملات اجتماعی، تبلور بصری و معنایی بوده است. بازخوانی مفهوم گذرها علاوه بر حفظ نظام اجتماعی و اقتصادی (Barati & Soleimannejad, 2011) مانع نابودی ساختار کالبدی آنها نیز می‌شود، Latifi & Safari Chabok (2013). هویت ادراکی شکل گرفته و رشد یافته در ذهن مخاطبین، کیفیتی است که برآیند تفکر عمومی جامعه درون آن نهفته است (Barati & Soleimannejad, 2011). با توجه به عدم توجه مدیریت شهری و تخریب بی‌رویه باغ‌ها بسیاری از گذرها با خیابانهای آسفالت شده جایگزین شده‌اند و فقط تعداد کمی از کوچه‌های قدیمی باقی مانده است.

شکل 5- گذرهای باقی مانده میان باغ‌ها در نیشابور

Fig.5-The Surviving Passageways between Gardens in Neyshabur

2-2-1- هویت جمعی و مکان

هویت جمعی زمانی شکل می‌گیرد که به عنوان بستری پایدار برای حضور انسان عمل کند. حذف نشانه‌های کالبدی موجب بحران هویت و بی‌تعلقی می‌شود (Rezazadeh, 2001). مطالعات جدید نیز نشان می‌دهند که تقویت هویت جمعی در شهرهای تاریخی از طریق بازآفرینی فرهنگی و مشارکت محلی امکان‌پذیر است (Qiu, 2025).

3-2-1- خاطره جمعی و هویت مکان

شهر "دست ساخته" ای است که به ثبت خاطرات می‌پردازد و فضاهای عمومی نقش مؤثری در ثبت و بازتولید خاطرات ایفا می‌کنند. هالباکس (Halbwachs) با معرفی حافظه جمعی، بیان می‌کند که تجارب مشترک انسانی در فضاهای شهری، به صورت خاطرات نسل به نسل منتقل می‌شود. با تخریب اماکن مرجع نه تنها کالبد، بلکه حافظه جمعی و هویت تاریخی نیز نابود می‌شود. (Habibi, 2004; Dovey & Pafka, 2020). عناصر اصلی شهر جایگاه خاطرات جمعی هستند. بر همین اصل با تخریب آثار گذشته از جمله کوچه باغ‌ها نه تنها وجود فیزیکی آنها بلکه جایگاه خاطرات جمعی نیز از میان می‌رود (Karimi, 2011).

4-2-1- عوامل و مؤلفه‌های مؤثر در شکل‌گیری

خاطره جمعی در مکان

عوامل مؤثر در شکل‌گیری خاطرات در چهار بعد زمانی، فضایی، اجتماعی-فرهنگی و ادراکی-ذهنی می‌توان دسته‌بندی نمود:

- مؤلفه زمانی: خاطرات جمعی به مثابه حافظه تاریخی یک ملت قابلیت انتقال از نسلی به نسل دیگر را دارند در نتیجه پیشینه و زمان سکونت در یک شهر، عاملی در جهت تقویت خاطرات جمعی است (Lewcika, 2008).
- مؤلفه فضایی: ساختار کالبدی و عملکردی اماکن و فضاهای شهری و ارتباط فضایی آنها با یکدیگر در نقش یک مرجع فضایی بر شکل‌گیری خاطرات در فضاهای شهری مؤثر است.

- مؤلفه اجتماعی - فرهنگی: یک رابطه اجتماعی بین گروهی ممکن است که باعث شکل‌گیری یک خاطره جمعی نشود اما قطعا یک خاطره جمعی مستلزم یک رابطه اجتماعی است. (Habibi, 2004).

- مؤلفه ذهنی-ادراکی: از جمله مؤلفات شکل دهنده و مؤثر بر خاطرات جمعی می‌توان به تجارب ذهنی و فردی اشاره کرد. کیفیت دید و منظر و نحوه تعامل ذهنی مخاطبان یک فضای شهری در ادراک و شکل‌گیری حس خاطره جمعی غیر قابل انکار است.

ایجاد حس وابستگی در مخاطبان بررسی نوع درک و تفسیر آنها از محیط و مکان زندگی شان و توجه به فرهنگ آنها لازم است.

4- مؤلفه‌های عملکردی: شهری که خاطره‌ساز است، نشان روزگار معاصر را داراست و با ساکنانشان پیوند برقرار می‌کند، علایق را افزایش می‌دهد و فضایی برای "بودن" تدارک می‌بیند، شهری با کالبدی با هویت که نشان از زمان و مکان و همچنین جامعه و فرهنگ خود دارد.

5- مؤلفه‌های کالبدی: حضور فعالانه شهروندان در شهر و محیط شهری و رضایتمندی آنها، میزان ماندگاری محیط‌های شهری در ذهن افراد و تعلق خاطر آنها به این مکان‌ها، تحت تأثیر عناصر و اجزای شکل دهنده محیط شهری هستند. ساختمان‌ها به عنوان مهمترین عناصر احاطه کننده محیط از طریق عواملی همچون نحوه قرارگیری، ترکیب آنها در کنار یکدیگر، ترکیب آنها با فضاهای مجاور، سبک معماری تک تک آنها، احجام و جزئیات نمای آنها در مقیاس‌های مختلف به عنوان مؤلفه‌های کالبدی هویت شهری را تعریف و تبیین می‌نمایند.

6- مؤلفه‌های روان شناختی-ادراکی: تعاملات میان افراد و محیط‌های شهری در جهت تامین نیازهای روانی و ادراکی شهروندان مؤثر بوده و منجر به ایجاد تصویر ذهنی مناسب از شهر، خوانایی، امنیت و رفاه اجتماعی و تعامل میان افراد است. هرچه این برخوردها و تعامل بیشتر و مناسب تر، فضاهایی که در آنها این برخوردها به وجود می‌آید دارای معنی و مفهوم قوی تری گردیده و با ایجاد خاطرات جمعی ماندگار می‌گردد.

1-2-7- بازآفرینی

بازآفرینی، به عنوان روشی در مرمت بافت‌های قدیمی، نیازمند احیای اجتماعی در کنار احیای کالبدی است. از جمله مشکلات اجتماعی می‌توان کمرنگ شدن حیات و سرزندگی سابق موجود در بافت در گذر زمان را ذکر نمود که باعث مهاجرت ساکنان اصیل بافت و جایگزینی با اقشار پایین از جنبه اقتصادی می‌شود که با کاهش حس تعلق به محله، رو به زوال رفتن حیات مدنی و تعاملات اجتماعی و به تبع آن بروز بحران‌های اجتماعی همراه

1-2-5- خاطره انگیزی و فضاهای شهری

آلدو روسی از تاریخ شهر به عنوان هویتی معین و متمایز و به بیان دیگر به عنوان خاطره یاد می‌کند (Saedpanah, & Asasi, 2015) شهرها در واقع خاطره جمعی شهروندان‌شان هستند و مانند خاطرات با اشیاء و مکان پیوند دارند.

حضور در یک مکان عمومی، بعضاً تجارب در اختیار انسان قرار می‌دهد که به واسطه آن با تمام انسان‌هایی که در گذشته یا آینده چنین فرآیندی را تجربه می‌کنند، پیوند برقرار می‌کند. (Asgari, & Naqibi, 2015). این فضاها بیشترین ظرفیت را برای خاطره انگیزی دارند. تصویر ذهنی شهر، نتیجه تکرار تجارب مشترک افراد در جاهای خاص است (Torkzadeh, Carmona, 2021)؛ (1998).

1-2-6- ابعاد هویت در شهر

عناصر و اجزای شهری به عنوان یک عامل خارجی، بر شهروندان تأثیر گذاشته و نتیجه درک و تجربه فضایی توسط افراد و نهایتاً شکل‌گیری تجارب شخصی، جمعی و خاطرات شهروندی است. بنابراین آنچه به عنوان "هویت شهری" یاد می‌شود عبارت است از فرایند ایجاد همین احساس میان فرد به عنوان "شهروند" و شهر و عناصر آن به عنوان "عنصر خارجی". (Sabri, & Mosharezadeh Mehrabi, 2005) لایه‌های مختلف سازنده هویت شهری عبارتند از: (Sabri, & Mosharezadeh Mehrabi, 2005)

1- مؤلفه‌های زیست‌محیطی: تعامل کنش انسان و فضای فیزیکی طبیعت منجر به شکل‌گیری برخی از کیفیات محیط شهری می‌شود.

2- مؤلفه‌های مذهبی-تاریخی: هدف از استمرار پیام‌های گذشته، نگهداشتن نوعی علامت مشخصه به عنوان نقطه اتکا در شهرهای امروزی است. هویت شهری از مداخلات مذهبی-تاریخی تأثیر می‌پذیرد و در پشتیبانی نیازهای روانی نیز نقش به سزایی دارد.

3- مؤلفه‌های فرهنگی- اجتماعی: پهنه شهر بایستی پاسخگوی مطالبات سیاسی، اجتماعی و فرهنگی شهروند امروزی باشد و به همین دلیل نیازمند فضاهایی است که امکان انتخاب و حضور را برای آنها فراهم نماید جهت

است. بر این اساس می‌توان بازآفرینی را "فرایندی بلندمدت، راهبردی، پایدار و کل‌نگر که با هدف ایجاد رقابت اقتصادی، همه‌شمولی اجتماعی و توجهات زیست‌محیطی، درصدد ارتقای کیفی بافت‌های شهری است" تعریف نمود که با تأکید، تقویت و توسعه خصوصیات و قابلیت‌های ویژه یک مکان و مردم آن، سبب تداوم حیات، بهبود پایداری و کیفیت زندگی محلی و پاسخ‌گویی به نیازهای مختلف در جامعه می‌شود (Magalhaes, 2015). هدف بازآفرینی حفظ ویژگی‌های ارزشی بافت قدیمی، خلق ویژگی‌های جدید و متناسب با نیاز روز و بازتعریف ارزش‌های پیشین برای پاسخ‌گویی به نیازهای معاصر با ایمن‌سازی، تعادل بخشی، حیات بخشی و ظرفیت‌سازی است (Andalib, 2007; Hanachi, 2007). حفظ ویژگی‌های اصلی فضایی، کالبدی و فعالیتی در ایجاد فضای شهری جدید به جهت حفظ هویت شهر (Roberts, & Sykes, 2014) در نتیجه بازآفرینی شهری، در پی تجدید حیات اجتماعی، اقتصادی و کالبدی در کنار حفظ میراث گذشته است تا بتواند پاسخگوی نیازهای کنونی نیز باشد (Salehi et al., 2023; Galdini, 2005). با توجه به اهداف بازآفرینی و لایه‌های شکل دهنده هویت شهری موارد ذیل جهت تحقق اهداف تحقیق، شکل دهنده چارچوب نظری پژوهش شد:

شکل 6- مدل مفهومی پژوهش
Fig.6- Conceptual Model of Research

2- روش تحقیق

با توجه به اینکه این پژوهش به دنبال راهکارهایی جهت حفظ و بازآفرینی کوچه باغ‌های نیشابور به عنوان مقصد

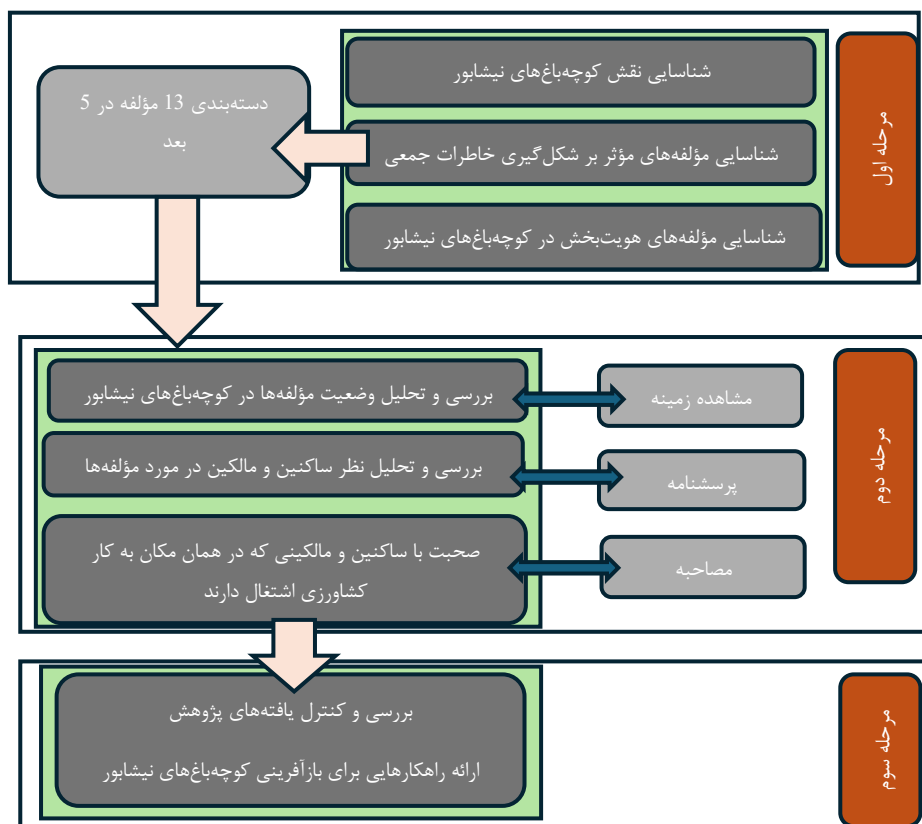
گردشگری و نهایتاً به دنبال ارتقای کیفیت محیط شهری است، از جهت هدف، جزو پژوهش‌های کاربردی محسوب می‌شود. از جنبه روش، جزو پژوهش‌های توصیفی و در دسته بندی دقیق تر، در میان پژوهش‌های تحلیلی-پیمایشی قرار داده می‌شود. ماهیت پیمایشی پژوهش باعث شده که اطلاعات مورد نیاز از طریق چک لیست برداشت میدانی، پرسشنامه و مصاحبه کسب نظر مخاطبان محدوده گردآوری شود. در بخش چک لیست، کلیه اطلاعات مرتبط با وضعیت محله بر حسب مؤلفه‌های چهارچوب نظری تدوین شده از طریق مشاهده و عکس برداری گردآوری شد. از پرسشنامه بسته محقق ساخته جهت کسب نظر ساکنین در سنجش وضعیت معیارها و میزان مطلوبیت آنها از دید پاسخ دهندگان به منظور دستیابی به اطلاعات دقیق‌تر در قالب طیف لیکرت و مجموعاً با 26 گویه مبتنی بر شاخص‌های مستخرج از چارچوب مفهومی پژوهش، استفاده شد. برای دقت در تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار SPSS استفاده شد. در نتیجه مطالعات میدانی انجام شده سه گروه از مخاطبین در این منطقه شناسایی شد. گروه اول با تعداد خیلی کم، کسانی هستند که از گذشته در این مکان ساکن بوده و همزمان به کار کشاورزی نیز مشغولند. گروه دوم کسانی هستند که به مشاغل دیگری اشتغال دارند و این مزارع را از گذشتگان خود به ارث برده‌اند و در گذشته از این مزارع به عنوان خانه‌باغ در فصل تابستان استفاده می‌کرده‌اند ولی در داخل شهر سکونت داشته‌اند. در حال حاضر یا این مزارع را اجاره داده یا خودشان به عنوان شغل جنبی به کار کشاورزی مشغولند و یا آنها را رها کرده و منتظر تغییر کاربری و فروش اراضی خود هستند. گروه سوم کسانی که درگیر مشاغل خدماتی در داخل شهر هستند و به دلیل پایین بودن قیمت و امکان ساخت‌وساز بدون رعایت مقررات فنی این مکان را برای سکونت انتخاب کرده‌اند. با توجه به خاص بودن این پروژه، شرایط ویژه محدوده به لحاظ کاربری (کاربری زراعی) و اهمیت نظرات مالکینی که در این محله سکونت ندارند ولی مالکین اصلی و ساکنین گذشته بوده‌اند در محاسبه از روش محاسبه برای جوامع نامعین استفاده شد. در صورت نامشخص بودن حجم جامعه، حجم نمونه

بررسی قرارگرفت و برای تحلیل داده ها کدگذاری شد. بر اساس مراحل کدگذاری در تحلیل محتوا (استراوس و کوربین)، این پژوهش مطابق فرایند کدگذاری باز، بر اساس یافته‌های بخش های پیشین، بر چسب‌های مفهومی به داده‌های استخراج شده تعلق گرفت. طبق روش کرسول در کدگذاری باز، در مرحله بعدی برای دسته بندی مفاهیم، تحلیل آنها صورت پذیرفت و بر مبنای یافته‌های مراحل قبلی مفاهیم دسته‌بندی و مؤلفه‌ها تعریف و در نهایت جهت کنترل اعتبار نتایج از نظر خبرگان استفاده شد.

1-2- محدودده مورد مطالعه

از گذشته‌های دور، نیشابور با توجه به اقلیم طبیعی و برخورداری از منابع آبی دارای باغ‌های بسیاری بوده است. به نظر می‌رسد عمده باغ‌های نیشابور از زمان احداث شهر جدید نیشابور در دوره تیموری تا اواخر قاجار در محدوده شمال، غرب و شمال غربی نیشابور گسترش یافته است.

را می‌توان از طریق برآورد واریانس نمونه اولیه مشخص نمود. برای تعیین واریانس جامعه ابتدا 30 پرسشنامه به صورت تصادفی توزیع گردیده است و واریانس کل داده ها محاسبه شده است. بنابراین مطابق روش کوکران حجم نمونه با واریانس 1 و خطای 0.1 برابر 384 نفر در نظر گرفته شده است. پرسشنامه ها از طریق توزیع درمحل، ارسال از طریق شبکه مجازی و مکالمه تلفنی برای مالکینی که در محله ساکن نیستند، توزیع شد. با توجه به گستردگی جامعه آماری، با استفاده از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای، مخاطبین بر اساس دسته بندی ذکر شده در بالا به عنوان یک خوشه در نظر گرفته شده و از هر خوشه بر اساس نسبت مالکیت نمونه به صورت تصادفی در دسترس انتخاب شد. جهت سنجش پایداری پرسشنامه، از روش آلفای کرونباخ استفاده شد. عدد حاصل شده برای سنجش همپیوندی درونی سوالات، 0.675 بوده که در محدوده قابل قبول است. همچنین از طریق مصاحبه ساختار یافته نظرات گروه اول مورد

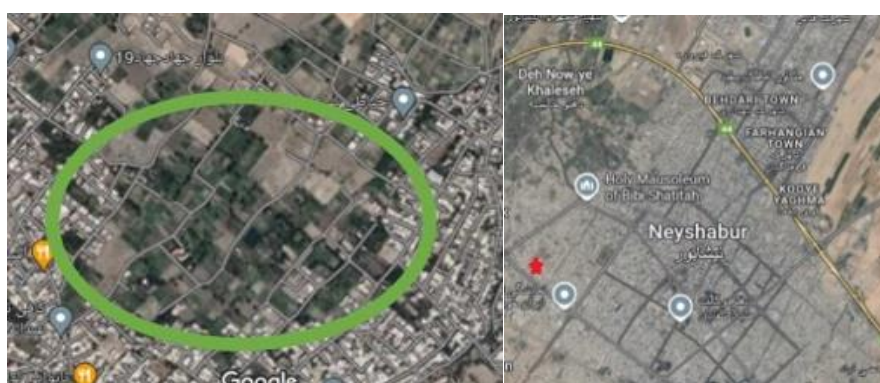
شکل 7- روش تحقیق و ساختار پژوهش

Fig.7- Methodology & Research Framework

قیمت زمین عامل مهمی در از بین رفتن باغ‌ها و متأسفانه از بین رفتن سیمای آخرین بقایای کوچه باغ‌های نیشابور شده است.. این محدوده اندک که آخرین نفس‌های کوچه باغ‌های نیشابور است. در دو محدوده 40 و 30 هکتاری پراکنده شده‌اند (Municipality of 2020 Neyshabour).

طرح جامع نیشابور مصوب 1396 کاربری کشاورزی، ورزشی، تأسیسات شهری و فضای سبز را برای محدوده تعریف نموده است.

در دهه هفتاد شمسی تنها آثار باقی مانده از کوچه باغ‌های قدیمی نیشابور مربوط به غرب نیشابور حد فاصل مزار بانو پسندیده (بی‌بی شطیطه)، تا قسمت‌های غربی خیابان هفده شهریور شامل: کوی شوری، قلعه نو باغ‌های (شهرآرا)، دهنو خالصه، کلاغان و... است. تا اوایل دهه هشتاد شمسی هنوز هم بخش قابل توجهی از باغات این منطقه به شکل کهن خود باقی مانده بود اما به تدریج و با تغییر نحوه کشت و کار و رونق سبزی کاری در نیشابور این باغات به مرور حذف شده و تبدیل به مزرعه سبزی شده‌اند. از سوی دیگر گسترش حاشیه‌نشینی و افزایش

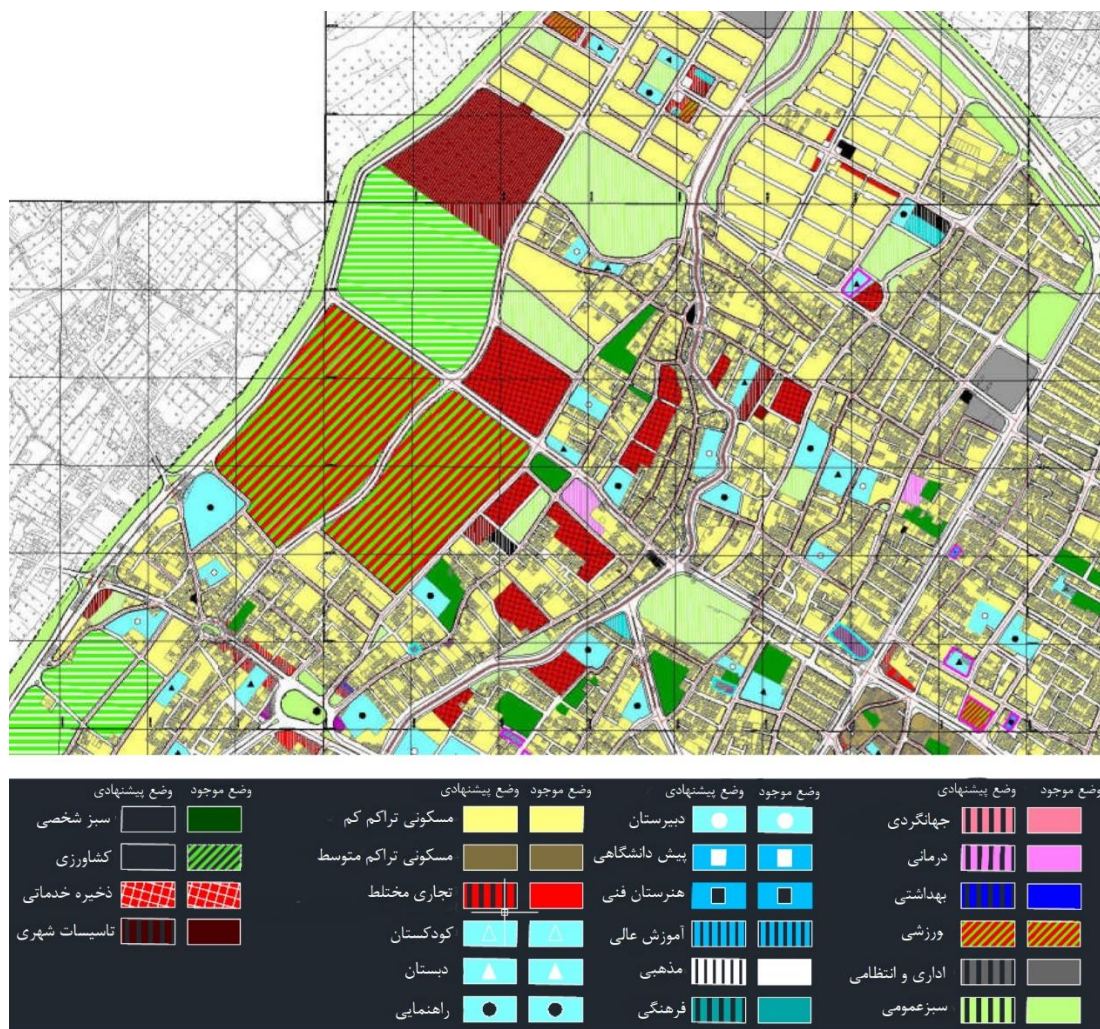
شکل 8- موقعیت کوچه‌باغ‌ها در شهر نیشابور

Fig.8- Location of Kuche-bagh in the Neyshabur City

شکل 9- وضعیت موجود از باقی مانده کوچه‌باغ‌ها در نیشابور

Fig.9- Existing Condition of the Surviving Kuche-bagh in the Neyshabur

شکل 10- کاربری اراضی بر اساس طرح جامع نیشابور 1396
Fig.10-Land Use According to Master Plan of Neyshabur 1396

3- نتایج و بحث

نتایج و دستاوردهای آماری و کیفی پژوهش بر مبنای تحلیل و پردازش یافته‌های حاصل از پیمایش میدانی با ابزار پرسشنامه و مصاحبه در ادامه ارائه شده است.

3-1-سنجش وضعیت کوچه‌باغ‌ها

• نظام فرهنگی-اجتماعی

- تعاملات اجتماعی

میزان موفقیت فضاهای شهری با میزان استفاده از آن فضا و حضور انسان در آن متناسب است اما مسأله‌ای که امروزه در اغلب فضاها وجود دارد، کاهش روابط و مشارکت اجتماعی ساکنان است. طبق مشاهدات میدانی مسیر پیاده در محدوده به شکل تعریف شده وجود ندارد.

برای بررسی وجود زمینه مناسب برای برگزاری رویدادهای متعدد از نقطه نظر ساکنان از آزمون T تک-نمونه‌ای استفاده شد. به دلیل پایین‌تر بودن SIG از 0.05 پس رابطه معنادار است. با در نظر گرفتن اختلاف میانگین نسبت به استاندارد (3) میزان مطلوبیت این شاخص نامناسب است. بر اساس مشاهدات میدانی و مصاحبه‌های انجام شده، فضاهای موجود در محدوده امکانات کافی برای برگزاری رویدادهای متعدد را ندارد و اغلب رویدادها تاریخی و مذهبی در مرکز شهر (مسجد جامع و فضاهای فرهنگی شرق شهرستان) برگزار می‌شود اما نیاز ویژه به مکان‌های محلی و فرامحلی جهت برگزاری رویدادها مختلف در این محدوده مشخص شده است.

میانگین نسبت به استاندارد این شاخص نامطلوب ارزیابی شده است. مصاحبه با اهالی نیز نشان می‌دهد که معابر در بخش غربی وضعیت نامناسبی دارد و با وجود کوچه-باغ‌ها زیبا، شاخص دسترسی به این بخش کاملاً محدود شود و علاوه بر کم‌توانان حرکتی، عابران پیاده نیز رغبتی به حرکت نداشته باشند. از دیگر موارد به عدم تفکیک سواره و پیاده، کف‌سازی نامناسب، شیب نامناسب در برخی محدوده‌ها، زیاد بودن فاصله مابین عناصر شاخص جهت پیاده‌روی اشاره شد.

شکل 11- وضعیت معابر در کوچه‌باغ‌ها

Fig.11-Condition of Pathways in the Kucheh-bagh

مکان با بعد مادی و غیر مادی می‌تواند احساساتی در ساکنان خود ایجاد کند که به واسطه آن، نوعی تعلق به مکان در افراد ایجاد و منجر به شکل‌گیری هویت مکانی می‌شود. حفظ شخصیت محلی، علاوه بر حفظ کالبد به حفظ مردم ساکن در آن نیز مرتبط است. از این رو جهت سنجش شاخص مذکور طی پرسشنامه، آمار به دست آمده در جدول (2) به بررسی میزان شناخت نسبت به تاریخ و هویت محله در محدوده با آزمون T تک‌نمونه‌ای پرداخته است. به دلیل پایین‌تر بودن SIG از 0.05 پس رابطه معنادار است و با در نظر گرفتن اختلاف میانگین نسبت به استاندارد این شاخص نامطلوب ارزیابی می‌شود. در مشاهدات میدانی و مصاحبه با ساکنین و در رابطه با مشکلات سکونت و مهاجرت‌های گسترده و رو به نابودی رفتن شخصیت محله مواردی از جمله ممانعت از بهسازی و نوسازی، تملک نامتمرکز و گسترده و کارگاه ساختمانی غیر مجاز و ساخت‌وسازهای غیر قانونی و صدمه به کیفیت زیستی، کمبود خدمات پشتیبانی، قرارگیری محدوده در حاشیه شهر و تخلیه باغ‌ها و تخریب هسته-

این محدوده به سبب قرارگیری در مجاورت مرز شهر و دربرگرفتن زمین‌های کشاورزی الگوهای رفتاری خاص خود را داراست. از جمله الگوی رفتاری خاص این محدوده کشت و خرید سبزی به طور مستقیم است که آن را تبدیل به شغلی پردرآمد کرده و به سبب آن غرفه‌های فروش در کنار زمین‌ها شکل گرفته است. بنا به آمار به دست آمده برای بررسی تنوع الگوهای رفتاری در محدوده از آزمون T تک‌نمونه‌ای استفاده شد. به دلیل پایین‌تر بودن SIG از 0.05 پس رابطه معنادار است. با در نظر گرفتن اختلاف میانگین نسبت به استاندارد (3) این شاخص نسبتاً نامطلوب ارزیابی شد. بر پایه نظر مصاحبه شونده‌گان امکان بروز رفتارهای گوناگون با وجود عدم بستر مناسب در محدوده وجود دارد. علاوه بر آن به واسطه پهنه‌های گسترده غرب محدوده، احساس ناامنی در میان ساکنان وجود دارد. طی مصاحبه‌ای که با ساکنان بافت شد بستر اجتماعی برای بروز رفتارهای جدید به واسطه فرهنگ غنی شهرستان نیشابور وجود دارد.

جدول 1- آزمون T جهت بررسی گویه‌های مؤلفه تعاملات اجتماعی

Tab.1-T-test to Assess the Social Interactions Components

SIG	S	میانگین	
0.003	1.074	2.00	امکان برگزاری رویدادهای متعدد
0.002	1.094	3.01	تنوع الگوهای رفتاری

حس تعلق به بافت

بافت روایی نوعی سرمایه اجتماعی است که از در هم‌تنیدگی مکان و کنش‌های اجتماعی شکل می‌گیرد. نوسازی و بازسازی شهری با نابودی این منبع می‌تواند نوعی بحران بهداشت روانی ایجاد کند. دلبستگی به مکان صرفاً بهره‌برداری از مکان نیست، بلکه شکل‌گیری نوعی احساس، توجه، مراقبه نسبت به مکان در وجود انسان است. در آزمون T تک‌نمونه‌ای برای بررسی مؤلفه حس تعلق در محله در بررسی وضعیت مطلوبیت دسترسی همگانی به نقاط شاخص، به سبب اینکه SIG از 0.05 پایین‌تر است پس رابطه معنادار و با توجه به اختلاف

جدول 3- آزمون T جهت بررسی گویه های مؤلفه خاطرات جمعی

Tab.3-T-test to Assess the Collective Memory Components

SIG	S	میانگین	سوالات
0.000	1.351	2.45	برگزاری جشن ها و فستیوال ها

- هویت بصری

قابلیت ارتقای حس تعلق در شهر به واسطه عناصر و اجزای محیط کالبدی وجود دارد که علاوه بر ایجاد جذابیت های محیطی می تواند پاسخگوی نیازهای ساکنان نیز باشد. مبلمان های شهری یکی از المان هایی است که بر زیبایی سیمای شهر و فضای زندگی تأثیر به سزایی دارد. برای بررسی وضعیت مطلوبیت مبلمان آزمون T تک نمونه ای استفاده شد. به سبب اینکه SIG کمتر از 0.05 به دست آمد پس رابطه معنادار است. با توجه به اختلاف میانگین نسبت به استاندارد این شاخص نامطلوب ارزیابی شد. پس از مشاهده و برداشت میدانی و مصاحبه با مالکان، مشخص شد، محدوده مورد نظر از لحاظ تجهیزات و مبلمان شهری شرایط مطلوبی ندارد و مبلمان مستقر در فضاها نه تنها توزیع مناسبی در محله ندارد، بلکه از جذابیت بصری و خلاقیت نیز بهره ای نبرده است. علاوه بر این فضاهای سبزی که در دل محله وجود دارد نیز نه تنها محوطه آرایشی مناسبی ندارد، بلکه میزان رسیدگی به آنها نیز بسیار کم است. به علت تخریب گسترده، باغ هایی که در محله وجود داشت، تقریباً از بین رفته و تنها در میان انبوه ساختمان بخشی از فضاهای سبز باقی مانده است. در محدوده کوچه باغ ها جذابیت بصری طبیعی بسیاری وجود دارد که به دلیل عدم توجه به میراث طبیعی ارزشمند مغفول مانده است.

جدول 4- آزمون T جهت بررسی گویه های مؤلفه هویت بصری

Tab.4-T-test to Assess the Visual Identity Components

SIG	S	میانگین	سوالات
0.000	1.096	2	مبلمان متناسب با شخصیت محله
0.000	1.02	2.05	محوطه آرایشی جذاب

● نظام عملکردی

- سرزندگی

سرزندگی عاملی است که در نتیجه ی جذابیت فضاها و رضایت شهروندان حاصل می شود و با ارتقای حس تعلق

های اجتماعی و مراکز محلات را می توان نام برد. با توجه به نتیجه گیری از تحلیل سؤال پرسشنامه و وضعیت نامناسب حفظ و توجه به هویت محلی در گام بعدی با استفاده از ابزار مشاهده و بازدید میدانی واحدهای همسایگی به عنوان کوچک ترین واحد جمع شدن افراد و تمرکز محلی، در محدوده مورد بررسی قرار گرفت. این واحدها گرچه دارای تشابهات ظاهری با هم هستند اما تفکیک آنها از یکدیگر بیشتر به علت عبور مسیرهای شریانی دسترسی است که باعث تمایز و گسسته شدن بیشتر آنها نسبت به یکدیگر شده است. در واقع واحد همسایگی و حتی مرکز محله که به صورت کالبدی تعریف شده باشد و از نظر عملکردی پاسخگو به نیاز شهروندان باشد در محدوده مطالعاتی وجود ندارد.

جدول 2- آزمون T جهت بررسی گویه های مؤلفه حس تعلق

Tab.2-T-test to Assess the Sense of Belonging Components

SIG	S	میانگین	سوالات
0.000	1.149	2	دسترسی کاربران کم توان به فضاهای شاخص محله
0.000	1.013	2.05	شناخت نسبت به تاریخ و هویت محله

- خاطرات جمعی

رویدادپذیر بودن فضا موجب حضورپذیری مردم در فضاهای شهری می شود. زنده ماندن فضاهای شهری به کمک برگزاری مراسم و آیین ها در ایام و فصول مختلف سال میسر است. طبق بررسی ها، بیشتر مراسم که غالباً فرهنگی و مذهبی هستند، در مقیاس شهری برگزار می شوند. بنا به آمار به دست آمده در جدول 3، برای بررسی رویدادپذیری فضاها از آزمون T تک نمونه ای استفاده شد. به دلیل پایین تر بودن SIG از 0.05 پس رابطه معنادار است. با در نظر گرفتن اختلاف میانگین نسبت به استاندارد (3) این شاخص نامطلوب ارزیابی شد. در مصاحبه با ساکنان، محدود بودن مراسم به روزهای خاص سال، نبود امکانات و فضای مناسب برای مراسم و جشنواره های محلی به عنوان عامل نارضایتی مطرح شد. از جمله جشن های مهم که در شهرستان نیشابور برگزار می شود، جشنواره ریواس (اردیبهشت 1402) است.

و مشارکت، منجر به ایجاد فضایی زیست‌پذیر می‌شود. محدوده پژوهش در شرق دارای کاربری غالب مسکونی و در بخش غربی دارای زمین‌های کشاورزی و باغ‌هاست. بنا به نتایج به دست آمده برای بررسی نفوذپذیری محدوده از آزمون T تک‌نمونه‌ای، به سبب اینکه SIG از 0.05 کمتر است پس رابطه معنادار و با توجه به بیشتر بودن میانگین نسبت به استاندارد (3) این شاخص نسبتاً مطلوب ارزیابی شده است. طبق مصاحبه با ساکنین، محله به دو بخش شرقی و غربی تقسیم شده است. در بخش شرقی به واسطه کاربری غالب مسکونی، زمین‌ها متوسط دانه است ولی در بخش غربی که ماهیت کاربری‌های سایت تغییر می‌کند، به همین میزان قطعات نیز بزرگتر می‌شود که به علت مالکیت داشتن زمین‌ها و نبود راه‌های تعریف شده مناسب جهت پیاده‌روی، دسترسی‌پذیری غرب سایت نامناسب اما در بخش شرقی نسبتاً مناسب ارزیابی شده است. محورهایی که از طیف وسیعی از خدمات و کاربری‌های چندگانه برخوردار است در توانایی محیط و ادراک شهروندان نقش شاخصی دارد. برای بررسی دسترسی به کاربری‌های مختلط از آزمون T تک‌نمونه‌ای استفاده شد. به دلیل پایین‌تر بودن SIG از 0.05 پس رابطه معنادار و با در نظر گرفتن اختلاف میانگین نسبت به استاندارد (3) این شاخص نامطلوب ارزیابی شده است.

نظیر لذت و رضایتمندی در گردشگران از مقصد گردشگری شهری، در تداوم صنعت گردشگری شهری شناخته می‌شود. بنا به نتایج، برای بررسی وجود مبدا و مقصد تعریف شده گردشگری از آزمون T تک‌نمونه‌ای استفاده شد. به سبب اینکه SIG از 0.05 کمتر به دست آمد پس رابطه معنادار است. با توجه به تفاوت میانگین نسبت به استاندارد (3) این شاخص بسیار نامطلوب ارزیابی شد. با توجه به قرارگیری محدوده در ورودی شهر، ویژگی‌های طبیعی و اهمیت گردشگری در اقتصاد و ایجاد زمینه‌های بهبود کیفیت محیطی، اهمیت جذب و ماندگاری گردشگران بسیار زیاد است. با توجه به نتایج پرسشنامه و مصاحبه‌های انجام شده با وجود کیفیت‌های طبیعی و مذهبی (باغ‌ها، زمین‌های کشاورزی، آرامگاه بی‌بی شیطه)، گردشگری رونقی در محدوده ندارد. در این محدوده سلسله‌مراتب دسترسی تعریف شده و مناسبی وجود ندارد. به دلیل عدم تفکیک و کیفیت نامناسب مسیرهای حرکتی، استفاده از دوچرخه نیز در این محدوده به راحتی میسر نیست.

جدول 6- آزمون T جهت بررسی گویه‌های مؤلفه دسترسی پذیری

Tab.6-T-test to Assess the Accessibility Components

SIG	S	میانگین	سوالات
0.000	1.51	1.5	وجود مبدا و مقصد گردشگری

● نظام اقتصادی

-رونق بخشی اقتصاد محلی

ایجاد رونق در کسب و کارهای محلی از پیش‌زمینه‌هایی هستند که باعث ماندگاری ساکنان در محله می‌شوند. برای بررسی نتایج میزان اشتغال افراد محله به کسب و کار بومی از آزمون T تک‌نمونه‌ای استفاده شده است. به دلیل پایین‌تر بودن SIG از 0.05، پس رابطه معنادار است. با در نظر گرفتن اختلاف میانگین نسبت به استاندارد (3) این شاخص نسبتاً مطلوب ارزیابی شد. مصاحبه‌ها نشان می‌دهد که محدوده مطالعاتی از کسب و کارهای کوچک محلی برخوردار است. همچنین در بخش‌های غربی سایت به واسطه وجود زمین‌های کشاورزی، اقتصاد خانوار بر پایه آن بنا شده است و به طور مستقیم در اماکن مشخص محصولات برداشت شده را عرضه می‌نمایند. برای بررسی جذب سرمایه‌گذاری‌های

جدول 5- آزمون T جهت بررسی گویه‌های مؤلفه سرزندگی

Tab.5-T-test to Assess the Vitality Components

SIG	S	میانگین	سوالات
0.000	1.241	3.1	نفوذپذیری
0.002	1.01	2.00	وجود کاربری‌های مختلط

-دسترسی‌پذیری

ارتباط‌پذیر بودن فضاهای عمومی شهری در کنار زمینه‌سازی جهت ارتباط تأثیرگذار میان شهروندان سبب ارتقای امنیت و ایمنی فضاهای شهری و افزایش تعاملات اجتماعی می‌شود. گردشگری شهری تحت تأثیر غیر مستقیم مؤلفه‌ای به نام کیفیت (کیفیت محیطی فضاهای شهری پیرامون) قرار دارد. این مفهوم اگرچه به عنوان مؤلفه‌ای ذهنی است اما به عنوان یکی از مؤلفه‌های اثرگذار کیفیت زندگی، آن هم با ایجاد احساس ادراکی

ارزیابی شده است. طبق مصاحبه با ساکنین وضعیت جذب گردشگری و ماندگاری آنها خوب نیست و هیچ گونه خدماتی برای آنها عرضه نشده است. یکی از صنایع دستی نیشابور که شهرت جهانی دارد، صنعت فیروزه- تراشی است که منحصرًا مربوط به این شهرستان است و در جهان مقام اول را دارد. از دیگر صنایع دستی موجود می‌توان به سفالگری، قالیبافی، گلیم‌بافی، نمدالی، پارچه‌بافی، ریسندگی نخ، گیوه‌بافی و حصیربافی اشاره نمود. برای سنجش آگاهی افراد محلی برای نحوه برخورد با گردشگران از آزمون T تک‌نمونه‌ای استفاده شد. به دلیل پایین تر بودن SIG از 0.05، پس رابطه معنادار است. با در نظر گرفتن اختلاف میانگین نسبت به استاندارد (3) این شاخص مطلوب ارزیابی شده است. به واسطه اهمیت صنعت گردشگری و آگاهی ساکنین از ایجاد زمینه جهت شکوفایی توسط گردشگری و گردشگران تمایل بسیار زیادی به حضور گردشگران دارند.

جدول 8- آزمون T جهت بررسی گویه های مؤلفه رونق صنعت گردشگری

Tab.8-T-test to Assess the Development of the Tourism Industry Components

SIG	S	میانگین	سوالات
0.001	1.125	1.9	دسترسی به کاربری‌های خدماتی- گردشگری
0.000	0.219	4.95	استقبال از حضور گردشگران

● نظام کالبدی-فضایی

-انسجام فضایی

محورهای داخل محدوده به سه دسته راه های محلی اصلی، راه‌های محلی فرعی و کوچه‌باغ‌ها تقسیم می‌شوند. کوچه باغ‌ها میراث ارزشمند محدوده و نیازمند توجه ویژه‌ای هستند. در داخل محدوده یک لبه ارزشمند به نام کال جنگل وجود دارد که از جنوب شهر شروع و تا اتوبان مشهد-نیشابور امتداد یافته و محدوده را به دو بخش شرقی-غربی تقسیم می‌کند. پهنه‌های محدوده به سه دسته اصلی تقسیم شده که بافت شهری را از شرق به محدوده کشاورزی و کوچه‌باغ‌ها در غرب متصل می‌کند. بخش بزرگی از محدوده به پهنه مسکونی اختصاص

خارجی به محله از آزمون T تک‌نمونه‌ای استفاده شد. به دلیل کمتر بودن SIG از 0.05، پس رابطه معنادار است. با در نظر گرفتن میانگین نسبت به استاندارد (3) این شاخص نامطلوب ارزیابی شد. لزوم جذب سرمایه‌گذارهای خارجی به واسطه افزایش جذب گردشگر و تبلیغات گسترده برای محله است. طبق مصاحبه‌های انجام شده، علت عدم توجه به سرمایه‌گذاری‌های خارجی روندهای طولانی اداری است که رغبت به سرمایه‌گذاری در محدوده را از بین برده است. در سطح شهر نیز به سبب قرارگیری محدوده تاریخی شهرستان در بخش شرقی و مرکزی شهر بیشتر سرمایه‌گذاری در بخش‌های مذکور انجام می‌شود و دیگر رغبتی برای سرمایه‌گذاری در بخش‌های غربی باقی نمی‌ماند.

جدول 7- آزمون T جهت بررسی گویه های مؤلفه رونق بخشی اقتصاد محلی

Tab.7-T-test to Assess the Economic Revitalization Components

SIG	S	میانگین	سوالات
0.000	1.120	3.01	صنایع و مشاغل محله بومی
0.001	1.286	2.55	جذب سرمایه‌گذارها خارجی

-رونق صنعت گردشگری

ایجاد فضاهای شهری قوی بر اساس فعالیت‌های جدید و تأکید بر توسعه فعالیت‌های گردشگری و ایجاد جاذبه- های بیشتر برای ماندگاری همراه با توسعه هسته‌های کار و فعالیت با هدف توسعه موزون شهر و پیوند کار و سکونت در تمام منطقه شهری و ایجاد یک نظام چند هسته‌ای، انعکاس تجربه‌ها و دروس نظری و عملی است. وجود امکانات خدماتی -رفاهی-گردشگری در این محدوده به عنوان خدمات پشتیبان لازم است تا مدت زمان نگهداشت گردشگران در بافت افزایش یابد و کیفیت حضور خوبی در محیط داشته باشند. برای بررسی دسترسی به کاربری‌های رفاهی برای گردشگران از آزمون T تک‌نمونه‌ای استفاده شد. به دلیل کمتر بودن SIG از 0.05، پس رابطه معنادار است. با در نظر گرفتن اختلاف میانگین نسبت به استاندارد (3) این شاخص نامطلوب

یافته است. در بخش غربی پهنه کوچه‌باغ‌ها با کاربری غالب کشاورزی و باغ‌ها قرار دارد. در جنوب غربی محدوده نیز به واسطه گسترش شهر در حاشیه، سکونتگاه‌های غیر رسمی شکل گرفته‌است که وضعیت نامناسبی را برای محدوده به ارمغان آورده است. در وضع موجود محدوده، کوچه‌باغ‌ها به صورت منفصل از هم قرار گرفته‌اند و با وجود نزدیکی اما ارتباط تعریف شده و مناسبی با هم ندارد و با توجه به پیشنهاد‌های طرح جامع، حفظ وضع موجود مورد نظر نبوده و اجرایی شدن این پیشنهادات، منجر به گسست بیشتر میراث طبیعی محدوده می‌شود.

-آسایش اقلیمی

در محیط‌های طبیعی، آسایش انسان در فضا از طریق عناصر طبیعی کیفیت منحصر به فردی به فضا القا می‌کند و باعث ارتقای حضورپذیری می‌شود. در زمینه هویت مناظر شهری، عوامل و عناصر مختلفی می‌توانند اثرگذار باشند که یکی از مهم‌ترین آنها وجود درختان کهن‌سال در فضاهای شهری است. در بررسی وجود درختان کهن‌سال ارزشمند طی آزمون T تک‌نمونه‌ای به دلیل کمتر بودن SIG از 0.05، پس رابطه معنادار است. با در نظر گرفتن اختلاف میانگین این شاخص مطلوب ارزیابی شده است. درختان موجود در محدوده، به‌عنوان میراث ارزشمند هویت بخش طبیعی می‌توانند به پنهان کردن وضعیت نامناسب دیواره‌های شهری، سایه‌دار کردن پیاده‌روها، خنک‌سازی فضا و غیره کمک نمایند. متأسفانه در سال‌های اخیر به دلیل تغییر کاربری‌ها، باغ‌های موجود در محدوده رو به نابودی رفته‌اند. در مصاحبه با ساکنین بافت مشخص شد که صاحبان زمین‌های بخش غربی سایت، برای پیشبرد کار و تسریع در فرایند تغییر کاربری زمین‌ها، درختان ارزشمند موجود در آنها را خشک کرده و صدمات بسیار زیادی به منظر و طبیعت بافت زده‌اند. آب به عنوان یکی از اساسی‌ترین عناصر طبیعی منظر و به تبع آن منظر شهری از دیروز تا امروز تأثیر به‌سزایی در شکلگیری و اثربخشی فضاهای شهری داشته است. برای بررسی وجود مسیر حرکت آب در محدوده طی آزمون T تک‌نمونه‌ای

به دلیل کمتر بودن SIG از 0.05، پس رابطه معنادار است. با در نظر گرفتن اختلاف میانگین نسبت به استاندارد (3) این شاخص مطلوب ارزیابی شده است. طبق مصاحبه‌های انجام شده در محدوده مطالعاتی جریان آب به دو صورت شکل گرفته است. بخش اصلی و مهم‌تر که از جنوب تا شمال محدوده امتداد یافته است کال جنگل است. این مسیر از بستر مناسبی برخوردار است و جداره و بدنه آن بتنی است اما ارزش زیادی در طراحی محیطی ندارد و از قابلیت حضور آب به خوبی بهره برده نشده است. بخش دوم در حاشیه کوچه‌باغ‌ها واقع شده است که جریان آب منجر به افزایش حس تعلق و شاخص شدن منظر صوتی و بصری محدوده شده است. به واسطه باغ‌های و زمین‌های کشاورزی در بخش غربی محدوده، پرندگان خاصی نیز در محدوده حضور دارند که باید در طراحی‌های جدید بستر مناسبی برای حضور آنها فراهم شود.

شکل 12- مسیر حرکت آب در کوچه باغ‌ها
Fig.12- Water Flow Path in the Kucheh-bagh

جدول 9- آزمون T جهت بررسی گویه های مؤلفه آسایش اقلیمی
Tab.9-T-test to Assess the Climatic Comfort

SIG	S	میانگین	سوالات
0.002	1.125	3.50	وجود درختان کهنسال و ارزشمند
0.000	0.219	3.00	وجود آب در محدوده

-شخصیت بصری

شخصیت بصری در برگیرنده مهم‌ترین کردیدوره‌های دید محیط شهری، چشم‌اندازها و تناسبات ساختمانی و محیط طبیعی است. تصویر ذهنی مثبت ساکنین از محله سبب خاطره‌انگیز شدن فضاها و ایجاد احساس تعلق نسبت به آنها می‌شود. برای بررسی شخصیت طبیعی محدوده در آزمون T تک‌نمونه‌ای به دلیل پایین تر بودن

محدوده به خصوص در بخش غربی می‌شود. در مصاحبه با ساکنان مواردی از جمله وجود زمین‌های تخریبی و متروکه، نامناسب بودن نورپردازی و ناکافی بودن روشنایی در محله و پراکندگی و ناکافی بودن کاربری‌های پویا و سرزنده در محله سبب کاهش امنیت در ساعات خلوت‌تر و مکان‌های کم رفت و آمدتر روز و شب شده است. امروزه توسعه کالبدی شهرها، حجم زیاد ترافیک، آلودگی محیط زیست و کاهش سطح سلامت عمومی شهروندان، از پیامدهای رویکرد اتومبیل‌محور در شهرهای معاصر است که با ورود خودروها به عرصه‌های مختلف شهری، شاهد تداخل حرکت سواره و پیاده و در پی آن عدم توجه به پیاده‌روها و نادیده گرفتن تأثیر پیاده‌روی بر سلامت افراد است. طبق پرسشنامه برای بررسی میزان اولویت‌دهی به حرکت پیاده و دوچرخه در محدوده از دیدگاه شهروندان از آزمون T تک‌نمونه‌ای استفاده شده است. به سبب اینکه SIG از 0.05 کمتر است پس رابطه معنادار است. با توجه به اختلاف میانگین نسبت به استاندارد (3) مطلوبیت و اولویت دسترسی پیاده به عناصر شاخص وضعیت نامطوبی دارد و طبق مصاحبه‌ای که با ساکنان شد این امر به واسطه تداخل حرکت سواره و پیاده، که منجر به کاهش ایمنی عابر پیاده می‌شود. از دیگر عواملی که اشاره شد با توجه به کف‌سازی نامناسب در فضا و عدم تفکیک سواره از پیاده و نبود هر گونه محدودیت برای تردد سواره، سبب شده تا ایمنی پیاده در این محدوده چندان تأمین نشود و در ادامه تمایلی به پیاده‌روی در محدوده نباشد.

جدول 11- آزمون T جهت بررسی گویه های مؤلفه امنیت

Tab.11-T-test to Assess the Security Components

SIG	S	میانگین	سوالات
0.003	1.074	2.36	امنیت در فضاهای محله
0.002	1.094	2.78	امکان حضور کودکان، زنان و سالمندان در فضاهای محله
0.000	1.149	2.05	دسترسی کاربران پیاده به فضاهای شاخص محله

● نظام زیست محیطی

نتایج ذکر شده حاصل از پرسشنامه‌ها نشان می‌دهد که محدوده از جنبه طبیعی در وضعیت نسبتاً مطلوبی قرار

SIG از 0.05، معناداری موجود است. با در نظر گرفتن میانگین نسبت به استاندارد (3) این شاخص مطلوب ارزیابی شده است. در حالیکه در بررسی نقش محیط شهری در شخصیت دهی بصری با وجود SIG پایین‌تر از 0.05 و معناداری اما شاخص نامطلوب ارزیابی شده است. طی مصاحبه با ساکنان قدیمی محله از آنها خواسته شد تا آنچه که از محله در خاطر دارند و برای آنان عنصری شاخص است بیان نمایند. برخی از عناصر و نشانه‌های عملکردی که از گذشته تا به امروز به حیات خود ادامه داده‌اند از جمله آرامگاه بی‌بی شطیطه در ذهن ساکنان با وجود مشکلات کالبدی همچنان ماندگار بوده است. علاوه بر آن در پهنه غربی محدوده، روستای قلعه نو و پهنه باغات و زمین‌های کشاورزی در ذهن ساکنان ثبت گشته است.

جدول 10- آزمون T جهت بررسی گویه های مؤلفه

شخصیت بصری

Tab.10- T-test to Assess the Visual Characteristic Components

SIG	S	میانگین	سوالات
0.000	1.110	3.50	محیط طبیعی
0.002	0.219	2.00	محیط شهری

-ایمنی و امنیت

ایمنی و امنیت نقشی تأثیرگذار بر تداوم حضور شهروندان در فضاهای شهری دارند. در محلات شهری فاقد امنیت، نمی‌توان به تداوم حیات جمعی امیدوار بود. قطعات بزرگ زمین‌های بایر انسجام فضایی درون محله را از برده و موجب کاهش امنیت محله نیز شده است. بر اساس آزمون T تک‌نمونه‌ای برای سوالات مؤلفه امنیت، به سبب اینکه SIG از 0.05 پایین‌تر است پس رابطه معنادار است. با در نظر گرفتن اختلاف میانگین نسبت به استاندارد (3) میزان امنیت محله نامطلوب ارزیابی می‌شود. درواقع به واسطه وجود فضاهای بایر حاصل از تخریب گسترده باغ‌ها و زمین‌های کشاورزی بزرگ مقیاس، گسست فضایی به وجود آمده بسیار نامطلوب بود و تردد در ساعت تاریکی را با مشکل مواجه می‌کند. وجود این فضاها و نبود امنیت منجر به کاهش حضورپذیری در فضاها و در نتیجه آن کاهش سرزندگی

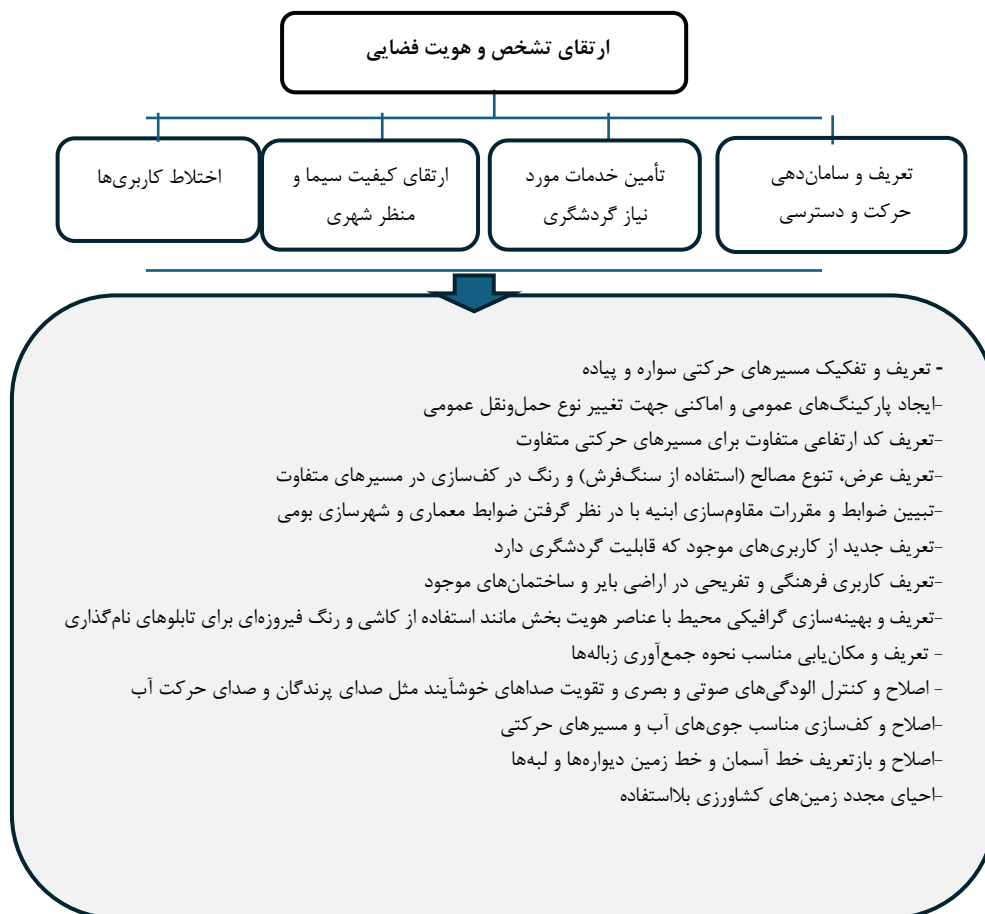
شریفی دارانی (2019) و حبیبی (2001) تأکید کرده و کیفیت‌هایی چون هویت و اصالت، سرزندگی، آرامش، دسترسی مطلوب و تعلق خاطر مجدداً مد نظر کاربران قرار گرفته است که منجر به بهبود شرایط اجتماعی، ارتقای کیفیت منظر شهری، کاهش جرائم و افزایش تعاملات می‌شود که می‌تواند منجر به تداوم حیات بافت و همچنین عاملی برای احیا و بازآفرینی باشد.

دارد اما به دلیل تغییر کاربری‌های غیر مجاز، باغ‌های موجود در محدوده هر روزه در حال نابودی است. در مصاحبه با ساکنین بر تصمیم‌گیری سریع از سوی نهادهای اجرایی برای پیش‌گیری از این روند غیر قانونی ساخت‌وسازهای رایج که باعث تغییر ساکنین محله شده بود، تأکید شد. نتایج حاصل از پژوهش بر یافته‌های مولایی (2021)،

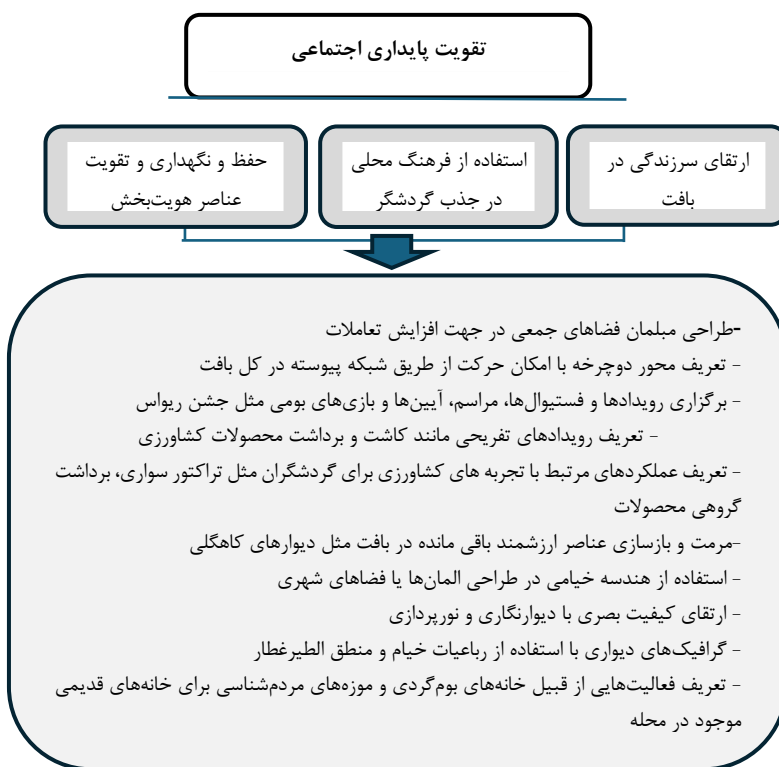
جدول 12- کدگذاری و تحلیل نتایج مصاحبه‌ها
Tab.12-Coding and Analyzing the Results of Interviews

گروه‌بندی نهایی	کد تعریف شده	جملات و عبارات استخراج شده از متن مصاحبه‌ها
ارتقای کیفیت فضای شخص و هویت فضایی	تعریف و سامان‌دهی حرکت و دسترسی‌ها	- مسیر پیاده مناسب و تعریف شده‌ای در محدوده وجود ندارد. - تداخل حرکت سواره و پیاده، منجر به کاهش ایمنی عابر پیاده شده است. - تردد کنترل نشده خودرو مانعی در جهت عبور راحت و ایمن پیاده‌ها و خرید آسوده آنهاست. - مشکلات سکونت و مهاجرت گسترده ساکنین باعث از بین رفتن شخصیت محله شده است. - به دلیل عدم وجود مبلمان مناسب به‌ویژه امکان نشستن، رفتارهای ایستا مانند نشستن و گفت‌وگو و تجمعات درون محله کاهش یافته است. - مبلمان و تجهیزات شهری به صورت مناسب در محدوده توزیع نشده است. - طراحی مبلمان موجود جذاب و خلاق نیست. - وضعیت جذب گردشگری و ماندگاری آنها خوب نیست و هیچ گونه خدماتی برای آنها عرضه نشده است.
	تأمین خدمات مورد نیاز گردشگری	- فضاهای سبزی که در دل محله وجود دارد محوطه‌آرایی مناسبی ندارند. - میزان رسیدگی به فضاهای سبز محله بسیار کم است. - در محدوده کوچه‌باغ‌ها جذابیت بصری طبیعی بسیاری وجود دارد که به دلیل عدم توجه به میراث طبیعی ارزشمند مغفول مانده است. - به دلیل قطعات بزرگ زمین‌های کشاورزی و نبود راه‌های مناسب جهت پیاده‌روی دسترسی‌پذیری غرب سایت نامناسب است. - به علت تخریب‌های گسترده، باغ‌هایی که در محله وجود داشته تقریباً از بین رفته‌اند و تنها در میان انبوه ساختمان بخشی از فضاهای سبز باقی مانده است. - به واسطه باغ‌ها و زمین‌های کشاورزی در بخش غربی محدوده، پرندگان خاصی نیز در محدوده حضور دارند. - یکی از مهم‌ترین عوامل و عناصر در زمینه هویت مناظر شهری، وجود درختان کهن‌سال در فضاهای شهری است. - عملکردهای مرکز محله موجود پاسخگوی نیازهای ساکنین نیست و کمبود خدمات در محله وجود دارد.
	ارتقای کیفیت سیما و منظر شهری	- وجود فضاهای خالی و زمین‌های تخریبی و متروکه در محله امنیت آن را در ساعات کم رفت‌وآمدتر کاهش می‌دهد. - نامناسب بودن نورپردازی و ناکافی بودن روشنایی در محله، در شب امنیت را کاهش می‌دهد. - با توجه به پراکنده بودن کاربری‌های پویا و سرزنده در محله و همچنین ناکافی بودن آنها، این مسأله سبب کاهش امنیت در ساعات خلوت‌تر روز و شب شده است. - اراضی خالی و خانه‌های مخروبه باعث تجمع افراد خلاف‌کار در این فضاها شده است. - فقدان امنیت باعث کاهش مشارکت و نهایتاً کاهش سرزندگی به‌ویژه در قسمت غربی محله شده است. - فضاهای موجود در محدوده امکانات کافی برای برگزاری رویدادهای متعدد را ندارد. - به واسطه قرارگیری زمین‌های کشاورزی در محدوده، غرفه‌های فروش در کنار زمین‌ها شکل گرفته که آن را تبدیل به شغلی پردرآمد کرده است.
	اختلاط کاربری‌ها	
بازآفرینی اجتماعی	ارتقای سرزندگی در بافت	
	استفاده از فرهنگ محلی در جذب گردشگر	
	حفظ و نگهداری و تقویت عناصر هویت بخش	

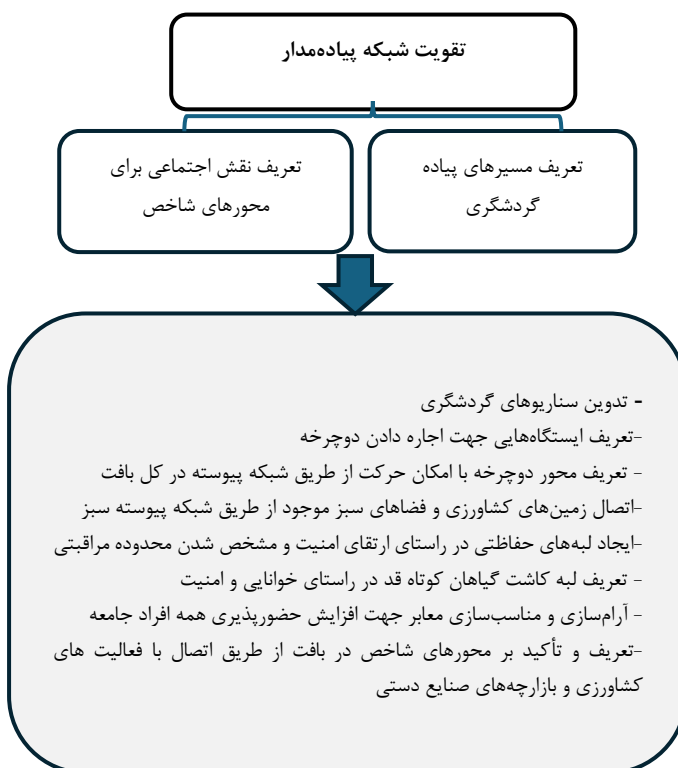
جملات و عبارات استخراج شده از متن مصاحبه‌ها		
- قطعات بزرگ زمین های کشاورزی انسجام فضایی را از بین برده است.		
تقویت شبکه پیاده‌مدار	تعریف مسیرهای پیاده گردشگری	- کوچه‌باغ‌ها به صورت منفصل از هم قرار گرفته‌اند و با وجود نزدیکی اما ارتباط تعریف شده و مناسبی با هم ندارد.
	تعریف نقش اجتماعی برای محورهای شاخص	- با وجود کوچه باغ‌های زیبا و شاخص، دسترسی به این بخش کاملاً محدود است. - به دلیل مشکلات دسترسی، توان‌یابان حرکتی و عابر پیاده رغبتی به پیاده روی ندارند. - مسیر پیاده از مسیر سواره جدا نیست و تداخل حرکتی وجود دارد. - کف‌سازی نامناسب و شیب زیاد در برخی محدوده‌ها وجود دارد. - با وجود کیفیت طبیعی محیط، گردشگری در محله رونق ندارد. - هیچ خدمات گردشگری در محدوده وجود ندارد. - به دلیل نبود محدودیت برای حرکت خودروها، تمایلی برای پیاده روی در محدوده وجود ندارد.

شکل 13- راهکارهای برای تقویت تشخیص و هویت فضایی
Fig.13- Strategies to Enhance Spatial Legibility and Identity

شکل 14- راهکارهای برای تقویت پایداری اجتماعی
Fig.14- Strategies to Enhance Social Sustainability

collective memory in urban open spaces. Sustainable Architecture and Urban Development Conference. [in Persian].

Barati, N., & Soleimannejad, M. A. (2011). Perception of stimuli in a controlled environment and the effect of gender on it: A case study of architecture and urban planning students of Imam Khomeini International University. *Bagh-e Nazar Scientific-Research Journal*, 8(17). [in Persian].

Carmona, M., Heath, T., Oc, T., & Tiesdell, S. (2003). *Places, urban spaces: The dimensions of urban design*. Amsterdam: Architectural Press. <https://doi.org/10.4324/9780080515427>

Davari, M. H., & Khorasani, N. (2021). Explaining the components influencing the formation of collective memory in historical urban spaces. *Journal of Urban Identity*, 14(39), 57–76. [in Persian].

Daneshpour, A., & Shiri, E. (2015). Physical-functional elements shaping the identity of historical Iranian-Islamic urban fabrics. *Naqsh-e Jahan Scientific-Research Quarterly*, 5(1), 17–25. [in Persian].

Dovey, K., & Pafka, E. (2020). What is walkability? The urban DMA. *Urban Studies*, 58(1), 29–48. <https://doi.org/10.1177/0042098018819727>

Feizi, M., & Razzaghi Asl, S. (2008). Urban design and landscape: A new approach to landscape architecture and urban design. *Bagh-e Nazar Journal*, 10. [in Persian].

Galdini, R. (2005). Urban regeneration process: The case of Genoa—An example of integrated urban development approach. Department of Sociology and Social Science, University of Calabria, Italy. <https://hdl.handle.net/10419/117623>

Golkar, K. (2007). Meaning of urbanscape. *Abadi*, (53), 38–47. [in Persian].

Habibi, M. (2001). Tourist pedestrian route. *Fine Arts Journal*, (9), 43–51. [in Persian].

4- نتیجه گیری

در تدوین راهکارهای بازآفرینی کوچه باغ‌های نیشابور با توجه به طرح جامع مصوب 1396 و تأکید بر نقش محدوده در شهرنیشابور به عنوان قطب کشاورزی در استان، تلاش شد بافتی سرزنده، منظرری زیبا و هویت‌مند، محلی مناسب برای گذران اوقات فراغت ساکنین و سایر شهروندان همراه با احیای خاطرات جمعی و همچنین بازدید گردشگران فراهم شود. پوشش گیاهی مناسب، شرایط ایده‌آلی را برای زندگی فراهم کرده است و افزایش گردشگر کشاورزی با ارتقای سطح اقتصادی محدوده سبب ارتقای انسجام اجتماعی ساکنین و مالکین، ظرفیت‌سازی اجتماعی و ارتقای سرمایه‌های اجتماعی در محدوده می‌شود. حفظ زیست‌بوم‌ها و اکوسیستم‌ها در محدوده سبب ترویج و بسط فرهنگ حفاظت از باغ‌ها و کوچه‌باغ‌ها به عنوان یک مسئولیت اجتماعی، حقوق شهروندی، اندیشه و تاب‌آوری شهری در افراد نهادینه می‌شود. در این راستا راهکارها و پیشنهادهای با توجه به وضع موجود، قابلیت‌های بافت و نتایج پژوهش در راستای صیانت و احیای ارزش‌های ملموس کوچه باغ‌های نیشابور، در سه دسته با هدف تقویت هویت فضایی، تقویت پایداری اجتماعی و تقویت شبکه پیاده مدار در محله ارائه شد.

References

- Abd Elrahman, S., & Randa, A. M. (2016). The post-revolutionary effect on the urban harmony of Cairo's built environment in relation to the collective memory of the population. *Ain Shams Engineering Journal*, 7, 1099–1106. <https://doi.org/10.1016/j.asej.2015.10.007>
- Andalib, A. (2007). Strategies and policies for the renovation of deteriorated urban fabrics of Tehran. Tehran: Organization for Urban Renovation of Tehran Publications. [in Persian].
- Asgari, A., & Naqibi, P. (2015). The necessity and criteria of registering and creating

on Urban Landscape. Research Institute of Culture and Art, Building and Housing Research Center of Jahad. [in Persian].

Kruzhkova, O. V. (2013). Peculiarities of urban architectural space representations. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 86(1), 295–300.
<https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2013.08.567>

Lang, J. (2007). Creating architectural theory: The role of behavioral sciences in environmental design (A. R. Eyni Far, Trans.). Tehran: Tehran University Press. [in Persian].

Latifi, G., & Safari Chabok, N. (2013). Re-creating the concept of neighborhood in Iranian-Islamic cities based on New Urbanism principles. *Urban Studies Scientific-Research Quarterly*, 2(8), 3–12. [in Persian].

Lewicka, M. (2008). Place attachment, place identity, and place memory: Restoring the forgotten city past. *Journal of Environmental Psychology*, 28(3).
<https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2008.02.001>

Lewicka, M. (2010). What makes neighborhood different from home and city? Effects of place scale on place attachment. *Journal of Environmental Psychology*, 30(1), 35–51.
<https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2009.05.004>

Lynch, K. (1960). *The image of the city*. Cambridge, MA: MIT Press.
<https://mitpress.mit.edu/9780262620017/the-image-of-the-city/>

Madani-Pour, A. (2005). The design of urban space: Attitudes to social and spatial processes (F. Mortezaei, Trans.). Tehran: Pardazesh and Urban Planning Co. Press. [in Persian].

Magalhaes, C. D. (2015). Urban regeneration. In *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences* (2nd ed., Vol. 24, pp. 919–925).
<https://doi.org/10.1016/B978-0-08-097086-8.74031-1>

Habibi, S. M. (2004). Urban space, vitality, and collective memory. *Soffeh Journal*, (28), Faculty of Architecture and Urban Planning, Shahid Beheshti University. [in Persian].

Halbwachs, M. (1992). On collective memory. University of Chicago Press.
<https://doi.org/10.7208/chicago/9780226774497.001.0001>

Hanachi, P. (2007). A comparative study of urban restoration experiences in Iran and the world. Tehran: Sobhan Noor Publications. [in Persian].

Hashemi, P., Sarvari, H., & Mohammadinia, H. (2019). Urban regeneration with a tourism-oriented approach in the historical texture of Mashhad: The case of Hassan Khan Alley Garden. 5th Conference on Sustainable Architecture and Urbanism. [in Persian].

Hassani Miyanroodi, N., Majedi, H., Zarabadi, Z. S. S., & Yousefali, S. (2017). Exploring the concept of collective memory and its retrieval in urban spaces: A semiotic approach (Case study: Hassanabad Square). *Bagh-e Nazar Journal*, 14(56). [in Persian].

Hosseini, M., & Fallah, S. (2023). Analyzing place identity in urban public spaces with an emphasis on sense of place attachment. *Journal of Urban Design Studies*, 13(2), 115–132. [in Persian].

Karami, E., & Kiani, R. (2022). Evaluating the quality of perception of urban landscapes in green spaces with an environmental psychology approach. *Manzar Journal*, 27(1), 75–92. [in Persian].

Karimi, N. (2011). Explaining the role of symbols in urban space and their impact on sense of place attachment (Case study: Vali-Asr Street, Tehran). Master's Thesis, Islamic Azad University, Central Tehran Branch. [in Persian]. [in Persian].

Khalil Abad Kalantari, H., & Abazarlou, S. (2010). Proceedings of the National Conference

Press. (Original work published 2000). [in Persian].

Sabri, S., & Mosharezadeh Mehrabi, Z. (2005). The role of identity in new cities. Proceedings of the International Conference on New Cities. Tehran: New Cities Development Company. [in Persian].

Saedpanah, H., & Asasi, V. (2015). Revitalization of historical fabrics with an emphasis on collective memory. National Conference on Architecture, Civil Engineering, and Physical Development. [in Persian].

Sharifidarani, H. (2019). Koocheh Bagh and social interaction in Isfahan city. 5th International Conference on Modern Research in Civil Engineering, Architecture, Urban Management, and Environment. [in Persian].

Shariati, N., & Zarei, M. (2024). Analyzing the relationship between urban environmental quality and identity perception of residents in deteriorated urban fabrics. *Iranian Journal of Architecture and Urban Planning*, 17(2), 43–60. [in Persian].

Shafiei Kadkani, M. R. (2010). In the Alley Gardens of Neyshabur (15th ed.). Tehran: Sokhan Publications.

Tibaldes, F. (2003). Citizen-oriented city (M. Ahmadi-Nejad, Trans.). Tehran: Khak Press. [in Persian].

Tiesdell, S., Oc, T., & Heath, T. (2021). Revitalizing historic urban quarters. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780080516271>

Torkzadeh, N. (1998). Urban space: Elements and criteria. Master's Thesis, Shahid Beheshti University.

University of Hakim Sabzevari. (2021). Feasibility report for the improvement and design of the entrance route to the city of Neyshabur (from Dolatabad Bridge to the end of Azadegan Boulevard and Dehno Alley

Manzo, L. C., & Devine-Wright, P. (2020). Place attachment: Advances in theory, methods and applications. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203757765>

Molaei, A. (2021). Recognizing the dimensions and qualities of the Koocheh Bagh as a vernacular model in Iranian villages and cities. *Geography and Environmental Planning Journal*, 32(81), 93–118. <https://doi.org/10.22108/gep.2021.125035.1355>

Mitchell, D. (1996). Introduction: Public space and the city. *Urban Geography*, 17(2). <https://doi.org/10.2747/0272-3638.17.2.127>

Pakzad, J. (2006). Theoretical foundations and urban design process. Tehran: Department of Housing and Urban Development. [in Persian].

Pour-Jafari, M., & Sadeghi, A. R. (2009). Organizing the reading of the visual axes of the environmental quality of public spaces: Case study, streets of Tehran. *Journal of Urban Management*, 24. [in Persian].

Puyan, A. E., Ghanbaran, A., & Hosseinzadeh, A. (2020). Reinterpreting the role of perceptual elements in the historical passages of Yazd to organize citizens' perceptual system. *Iranian Journal of Restoration and Architecture*, 10(22), Summer 2020. [in Persian].

Qiu, B; Song, P; Tao, X; Zhou, Q, Zhang, F. (2025). Construction of urban collective memory maps based on social media data: a case study of Nanjing, China, *npj Herit. Sci.* 13, 259. <https://doi.org/10.1038/s40494-025-01806-8>

Rezazadeh, R. (2001). Perceptual-behavioral crisis in urban spaces. *Municipalities Magazine*, Special Issue No. 5, Organization of Municipalities of Iran. [in Persian].

Roberts, P., & Sykes, H. (2014). Urban regeneration: A handbook (M. Saeed Izadi & P. Hanachi, Trans.). Tehran: University of Tehran

Tactical Urbanism: A case study of Sarpol Neighborhood in Isfahan Province, Iran. *Frontiers of Architectural Research*, 12(6), 1234-1245. [in Persian]

Gardens). Client: Municipality of Neyshabur. [in Persian].

Salehi, M., Taheri, S., & Shavani, A. (2023). Regenerating Historical Districts through

سال سیزدهم / شماره اول / بهار و تابستان 1404

196